

Vanwege de korte onderzoeksperiode zijn bijwerkingen niet lang gemonitord. Vaak hoeft dat ook niet, zegt Hans van Vliet, bij het RIVM verantwoordelijk voor het Rijksvaccinatieprogramma. Bijwerkingen komen vaak binnen dagen of weken aan het licht. "Het immuunsysteem reageert heel snel. Als het misgaat, zie je in de experimentele fase bijvoorbeeld epileptische aanvallen. De gangbare bijwerking van de kandidaat-vaccins zijn tot dusverre vooral spierpijn en soms koorts."

Een proefpersoon van het Oxfordvaccin kreeg ruggenmergontsteking, waarna de studie even stillag. "Dat hing volgens openbare bronnen samen met multiple sclerose, niet met het vaccin," aldus De Boer (CBG).

Toch kunnen onverwachte, zeldzame bijwerkingen optreden. Na de vorige grootschalige vaccinatie die in recordtempo werd afgerond, kwam de slaapziekte narcolepsie als bijwerking in beeld, memoreert Bijl. In 2009 werden een half miljoen Nederlandse kinderen ingeënt tegen de Mexicaanse griep. Een tiental meldde daarna hevige slaapaanvallen. Er kwam een rechtszaak en het ministerie van Volksgezondheid reserveerde voor slachtoffers 5 miljoen euro, al is het verband tussen vaccin en narcolepsie niet eenduidig vastgesteld.

Bijwerkingencentrum Lareb monitort de ongewenste effecten van vaccins. Het verwacht bij introductie van het coronavaccin extra werk en breidt nu fors uit. "We rekenen ermee dat we wel tien keer zoveel meldingen op een dag gaan krijgen als nu," zegt directeur Agnes Kant.

Bestelde vaccins

Doses voor Nederland per producent (in miljoenen)

	verwacht in	Q4 2020	gegarandeerd	optioneel
BioNTech/Pfizer	Q4 2020	7,8	7,8	3,9
University of Oxford/AstraZeneca	Q4 2020		11,7	3,9
Moderna	Q1 2021	3,1	3,1	
Janssen/Johnson & Johnson	Q4 2020	7,8	7,8	7,8
Sanofi/GSK	Q1 2021		11,7	
Curevac	Q2 2021	8,8		7,0

BRON: KNVM © JDN/ HET PAROOL

5. Zijn we straks bereid de inenting te halen?

De discussie over een vaccinatieplicht laaide in 2018 even op, onder andere omdat Frankrijk en Italië hun beleid aanscherpten. Maar in Nederland mag iedereen een prik weigeren, ook zorgmedewerkers. Er wordt over nagedacht niet-ingeënt zorgpersoneel niet te laten werken op afdelingen met kwetsbare patiënten. Voor groepsimmunitet moet naar schatting 60 tot 70 procent van de bevolking immuun zijn.

Volgens peilingen is 60 tot 70 procent van de Nederlanders bereid zich te laten vaccineren met een coronavaccin. Hans van Vliet (RIVM) hecht daar niet zo veel waarde aan. "Het is een momentopname die het sentiment weergeeft. Als Nederland wordt getroffen door een golf van coronabesmettingen is de bereidheid hoger dan wanneer het virus weer is gaan liggen." Dat blijkt ook uit de bereidheid voor de griepvaccinatie. Normaal gesproken blijven miljoenen doses op de plank liggen. Nu het coronavirus piekt, zijn ze niet aan te slepen.

6. Vormen antivaxers een grote groep?

CBG-voorman De Boer snapt dat sommige mensen meewarig naar de versnelde procedu-

res kijken. Klopt het allemaal wel? "We opereren zelfstandig en onafhankelijk," pareert De Boer. "Minister De Jonge of een andere politicus bepaalt niet hoe wij oordelen, dat bepalen wij zelf. Anders torn je aan het vertrouwen dat burgers in ons moeten kunnen stellen."

"Mensen hebben hun eigen denkbeelden over risico's van vaccins, al hebben ze er uiteraard minder verstand van dan experts," zegt Daniel Timmermans (Amsterdam UMC), die communicatie en perceptie van gezondheidsrisico's onderzoekt. "Ze integreren informatie van instituten als het CBG en RIVM in hun denkbeelden. Als ook een expert zegt dat er inderdaad risico's zijn op bijwerkingen, komt dat de geloofwaardigheid ten goede. Duidelijk zijn over risico's leidt eerder tot lagere risicoperceptie." En vergroot de kans op vaccinatie.

CBG-voorman De Boer richt zich niet op het overtuigen van antivaxers, minder dan 5 procent van de bevolking. "Hun standpunten zijn onwrikbaar. Het gaat erom twijfelaars te overtuigen. Die groep is ook vele malen groter."

Veldepidemioloog Baidjoe waarschuwt dat de overheid snel en goed moet voorlichten over coronavaccinatie. Anders springen antivaxers als Door Frankema en Willem Engel in die leemte. Daarom organiseert het CBG op 5 november een talkshow over vaccineren via YouTube.

7. Welke groepen komen als eerste in aanmerking voor vaccinatie?

Er is naar verwachting niet meteen voor iedereen een vaccin. Komende maand adviseert de Gezondheidsraad wie als eerste in aanmerking komen. Vermoedelijk sluit dit aan bij internationale adviezen om voorrang te geven aan kwetsbare groepen: ouderen, mensen met

onderliggende aandoeningen en zorgpersoneel. Er zijn ook argumenten om juist te beginnen bij jongeren. Arts en onderzoeker Joost Wiersinga (Amsterdam UMC): "Of je gaat voor reductie van de ziektelast en dan vaccineer je eerst de meest kwetsbaren: ouderen en mensen met onderliggend lijden. Of je gaat voor reductie van de besmettingen en dan neem je eerst jongeren en misschien zorgmedewerkers."

Als Nederland juist in een nieuwe coronagolf zit, ligt het voor de hand de kwetsbare groepen te vaccineren. Zijn er juist weinig besmettingen, dan komen de jongeren in beeld. De keuze zal mede afhangen van de vraag bij welke groepen het vaccin het effectiefst is, en de mate van bijwerkingen. Het kan zijn dat jongeren heel goed worden beschermd en ouderen minder. Of andersom. Hans van Vliet (RIVM) verwacht dat agenten en brandweerlieden ook voorrang krijgen, net als bij de Mexicaanse griep in 2009.

8. Waar gaan we een prik halen?

De verwachting is dat huisartsen een belangrijke rol krijgen. De Landelijke Huisartsenvereniging is hierover in gesprek met het ministerie van Volksgezondheid. De parallellen met de grieprik liggen voor de hand. Ook daar gaat het vooral om kwetsbare ouderen die een prik krijgen, van de huisarts. Emeritus hoogleraar vaccinontwikkeling Ben van der Zeijst: "Ik zou denken: doe eerst de kwetsbare groepen via de huisartsen. Je moet naar verpleeghuizen gaan om de bewoners te vaccineren. De algemene bevolking volgt in een later stadium, in zeg de Jaarbeurs, de RAI, de Brabanthallen."

Andere deskundigen zien meer in kleinschaligere locaties, zodat er geen grote groepen bijeenkomen die juist een brandhaard van het virus kunnen vormen. Bij de grieprik wordt gebruikgemaakt van uiteenlopende locaties waar de 1,5 meterregel kan worden nageleefd, met een aparte in- en uitgang, zoals kerken en verzorgingstehuizen. In een draaiboek dat in 2003 werd opgesteld voor de spoedvaccinatie van de complete bevolking in het geval van een terreuraanslag met het pokkenvirus, werd gewerkt met 'mobiele prikteams' voor mensen die slecht ter been zijn.

